

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ В УКРАЇНІ: РОБОТА З УЧНІВСЬКОЮ МОЛОДДЮ

У статті розглянуті основні етапи становлення та механізми організації професійної орієнтації учнівської молоді в Україні як складової загального процесу інституціоналізації профорієнтаційної діяльності. Доказано, що темп і особливості інституціоналізації професійної орієнтації залежать від ідеологічних, соціально-політичних, економічних, реалій суспільства, яке змінюється.

Ключові слова: профорієнтація, інституціоналізація профорієнтації, соціальний інститут, суспільство, суспільні відносини, соціальні процеси, соціальні потреби, соціальні статуси, соціальні ролі.

Актуальність. Професійна орієнтація є важливим моментом як у розвитку кожної людини, так і у функціонуванні суспільства в цілому тому, що спрямована на досягнення збалансованості між професійними інтересами і можливостями людини та потребами суспільства в конкретних видах професійної діяльності. Оскільки в сучасному світі зростає значення професійної орієнтації, є певна тенденція до її інституціоналізації. Українське суспільство не є лідером в цієї галузі, але загальна тенденція не оминає Україну.

Мета статті – дослідити основні шляхи та здобутки професійної орієнтації учнівської молоді в Україні як складову загального процесу інституціоналізації профорієнтаційної діяльності.

Ступінь розробленості проблеми. Науково-теоретичні дослідження професійної орієнтації розроблялись і вивчаються такими науковцями, як Б.О. Федоришин, М.М. Захаров, К.К. Платонов, Є.Р. Саруханов, С.І. Сотнікова, Є.О. Клімов, В.В. Назімов, С.М. Чистяков, М.С. Пряжніков та ін. Серед зарубіжних науковців слід виділити Є.Гінзберга, Д.Холланда, Д.Дьюї, Т.Капlou, Ю.Гільбуха, Д.Сьюпера та ін.

Виклад основного матеріалу. На початку уточнимо зміст основних понять: «соціальний інститут», «інституціоналізація», «структура соціального інституту». «Соціальний інститут» як науковий термін в соціології вперше почав використовувати Г.Спенсер. Він, як відомо, виходив з організмичної моделі суспільства. Під інститутами Спенсер розумів спеціалізовані «органи», що виникають у суспільстві внаслідок невинної еволюції й ускладнення внутрішньої будови «суспільного тіла». Згідно з цим поглядом, суспільство можна уявити як систему, що складається з окремих соціальних інститутів так само, як людський організм – з серця, нирок, м'язів, кісток тощо. Але біологічні організми – досить стабільні системи, а суспільство здатне доволі швидко змінюватися за рахунок появи нових або модернізації старих інституцій [1].

Т.Парсонс розглядає соціальний інститут як соціальне утворення, яке регулює певну сферу суспільних відносин. Інші представники структурного функціоналізму вважають соціальний інститут тим соціальним полем, де відтворюються значущі для суспільства продукти, послуги або легітимізується державна влада (Е.Шилз); або розглядають інституції як феномени, що виконують роль суспільного зразку і задовольняють будь-яку соціальну потребу (Р.Мертон) [2].

У багатьох соціологічних роботах термін «інституціоналізація» розглядається переважно тільки в співвідношенні із соціальними інститутами, тобто як процес їхнього формування. Але існує й інший погляд, коли інституціоналізація розглядається як загальний процес організації і впорядкування соціальних процесів, явищ. Проте спільним для цих підходів є те, що інституціоналізація трактується як процес упорядкування, закріплення, «застигання»,

утворення певних усталених компонентів свідомості або дій. У процесі інституціоналізації впорядковуються і структуруються компоненти свідомості і поведінки людей, закріплюються певні форми, рамки або норми. Так здійснюється організація людської поведінки і відповідних когнітивних компонентів у певні усталені норми або утворення. В той же час, названі погляди відрізняються тлумаченням природи інституціоналізації, тобто тим, які компоненти складають основу процесу інституціоналізації [3; 4].

С.С. Фролов розуміє під інституціоналізацію процес визначення і закріплення соціальних норм, правил, статусів та ролей, приведення їх у систему, яка здатна діяти у напрямку задоволення істотної суспільної потреби, тобто процес формування соціального інституту. Цей процес містить кілька послідовних етапів: виникнення значущої суспільної потреби, задоволення якої потребує спільних організаційних дій; поява соціальних норм та правил у ході стихійної соціальної взаємодії; встановлення системи санкцій для підтримки норм і правил; створення системи статусів та ролей, які охоплюють усіх членів соціального інституту [5].

Інституціоналізація у системі, що трансформуються, обумовлена ситуацією, коли соціальні інститути і відносини знаходяться в процесі становлення і їхні контури ще не чіткі. Як наслідок, на відміну від стабільних соціальних систем, де інститут виникає як реакція на чітко сформульовану соціальну потребу, трансформаційні процеси обумовлюють невизначеність цілей та цінностей суспільства. Це, у свою чергу, викликає необхідність постійного пристосування і, відповідно, перманентного перегляду цілей, завдань та функцій інституту, що затягує сам процес інституціоналізації, вимушуючи інститут постійно знаходитися на початкових його етапах [6].

Отже, під соціальним інститутом ми будемо розуміти *певну організацію соціальної діяльності і соціальних відносин, яка здійснюється завдяки взаємоузгодженій системі соціально орієнтованих стандартів поведінки, виникнення і групування яких у систему обумовлено змістом конкретного завдання, що вирішується. А під інституціоналізацією – процес виникнення, формування, вдосконалення соціального інституту шляхом фіксації, закріплення стосунків між людьми та соціальними групами й перетворення їх на стабільні (інституціалізовані) соціальні відносини.*

Структура соціальних інститутів включає певний набір елементів, що виступають у більш-менш оформленому вигляді залежно від типу інституту. Я.Щепанський виділяє такі структурні елементи соціального інституту: мета та сфера діяльності соціального інституту; функції, передбачені для досягнення мети; нормативно-обумовлені соціальні ролі та статуси, подані в структурі інституту; засоби й настанови щодо досягнення мети та реалізації функцій, включаючи відповідні санкції [7].

За своїм призначенням система професійної орієнтації суттєво впливає на раціональний розподіл трудових ресурсів, вибір життєвого шляху молоддю, адаптацію її до професії. Інститут профорієнтації має ряд підсистем – професійна орієнтація осіб з обмеженою працездатністю; професійна орієнтація зайнятого населення; професійна орієнтація незайнятого населення; професійна орієнтація молоді, яка навчається. Узагальнюючи вищенаведене, зазначимо, що профорієнтація є певним видом суспільної діяльності, що має певну структуру, а саме:

- маси людей або спеціалізовані групи, охоплені профорієнтаційною діяльністю;
- суб'єкти управлінського впливу;
- соціальні регулятори, які впорядковують профорієнтаційну діяльність у вигляді наборів цінностей, символів, норм, правил, кодексів, традицій, санкцій;
- соціальні ролі, закріплені за соціальними позиціями в системі профорієнтації, що реалізуються у межах спеціалізованих закладів, установ, підприємств тощо;
- соціальні технології, інтелектуальні та матеріальні ресурси, необхідні для профорієнтації.

Наша гіпотеза полягає у тому, що вітчизняний інститут профорієнтації учнівської молоді ще не створено у закінченому вигляді, але існує доволі виражена тенденція до цього стану.

Доцільно розглянути основні етапи на шляху інституалізації профорієнтації, використавши метод історико-соціологічного аналізу.

Становлення й розвиток професійної орієнтації на теренах України є складним і суперечливим процесом, що характеризується чередуванням періодів активізації та спаду. Кожному з таких періодів притаманні свої проблеми та особливості, але кожен є важливим кроком до розбудови вітчизняної профорієнтації. Вивчення та осмислення теоретичної спадщини й практичного досвіду минулих часів сприяє пошуку подальших шляхів розвитку профорієнтації з урахуванням досягнень та помилок минулого. Ми пропонуємо історичну періодизацію процесу інституціоналізації професійної орієнтації.

Доіндустріальний період – професійна орієнтація здійснювалася в рамках інших соціальних інститутів (церкви, сім'ї, цеху, традиції наслідування професії) і залежала від регіону. В стародавній Україні професії були в цілому спадковими в межах соціальних станів, але значну роль відігравала і гендерна ознака. Це – професія воїна (козацький стан), орача (так звані «гречкосії»), ремісника і торгівця (міщанський стан в містах та великих селах). Звичайно, були ще священники, книжні люди (писарі), урядовці, старшина. Професії, як правило, переходили від батька до сина, а за жінками закріплювалася роль господині та матері.

Початок індустріальної епохи в Україні припадає на другу половину XIX ст., коли після скасування кріпацтва (1861 р.) виникає надлишок вільних робочих рук і за умов закордонних інвестицій починають розвиватися ключові для того часу галузі економіки: цукроваріння, переробка збіжжя, гірсько-рудна справа, машинобудування. У період інтенсивного розвитку капіталістичного способу виробництва профорієнтація формується як специфічна галузь людського знання. На межі XIX-XX століть завдяки активному впровадженню у виробництво наукових досягнень розпочинається розвиток великої машинної індустрії. Поява нових прогресивних технологій та засобів виробництва підвищує інтенсивність виробничих процесів, прискорює процес поділу та персоналізації праці. Поряд із традиційними з'являється й великий спектр робітничих професій, масова потреба в індустріальних професіях виникає у великих містах, в районах копалень, для обслуговування виробничої інфраструктури, залізниць та телеграфів. Проблеми добору кадрів, підвищення їх професійного рівня та раціонального розподілу працівників відповідно до технологічних операцій набувають особливої актуальності. До вирішення цих проблем були залучені й науковці: педагоги, психологи, медики, тощо [8]. Практичне застосування наукових доробок дало можливість конкретизувати, які саме якості необхідні працівнику для успішної діяльності у межах певної професії та яким чином виявити наявність цих якостей у конкретної людини. Так з'явилися об'єктивні підстави для виникнення та становлення професійної орієнтації.

Однак, сказане вище є передісторія, а власне історія становлення та розвитку вітчизняної профорієнтації бере свій початок за років вже радянської влади, де це питання було піднесене до рівня державної політики. За перебігом подій у розвитку професійної орієнтації в СРСР можна виділити кілька етапів.

Радянський період, початок 1920-х – середина 1930-х років. Після поразки Української революції та завершення громадянської війни на теренах колишньої Російської імперії в нашій країні почалося відродження та розбудова народного господарства на планових соціалістичних засадах. В умовах загальної розрухи та широкомасштабного безробіття питання кадрового забезпечення ще не мало першорядної актуальності. Але як тільки влада перейшла до так званої реконструкції промисловості і амбітних планів перших п'ятирічок, це питання, дійсно, набуло надзвичайної ваги. Подолання масового безробіття, підготовка та розподіл трудових ресурсів, підвищення кваліфікаційного рівня працівників відповідно до нових умов, а також організація трудового виховання молоді проголошуються першочерговими напрямами державної політики.

З урахуванням рекомендацій провідних вчених, які ґрунтувались на вивченні позитивного досвіду європейських країн щодо проведення професійної орієнтації (тоді більш відомою як психотехніка) для вирішення кадрових проблем, на державному рівні приймається рішення про створення в країні розгалуженої мережі профорієнтаційних осередків та наукових

установ з науково-методичного забезпечення їх діяльності. Для практичної реалізації прийнятих рішень на біржах праці, заводах та фабриках створюються відповідні бюро, лабораторії, пункти, що надають практичну допомогу населенню в працевлаштуванні, а підприємствам – у вирішенні нагальних кадрових проблем. Методичне забезпечення їх діяльності в загальнорадянському масштабі було покладене на створений в Москві у 1921 р. Центральний інститут праці (як науково-дослідний заклад) та лабораторію промислової психотехніки при Наркоматі праці. З часом у країні визначилися загальні обриси профорієнтаційної мережі та її ієрархічна структура. Упродовж цього періоду проводяться численні дослідження та експерименти, завдяки яким вдосконалюється наукове підґрунтя та конкретизується інструментальна база в таких напрямках роботи, як професіографія, профконсультування, професійний відбір. З'являються наукові публікації з питань організації та методології профорієнтаційної роботи. Формуються та обґрунтовуються її основні принципи: єдність практики, теорії та методології; принцип практичної спрямованості, систематичності, послідовності та наступності профорієнтаційних заходів; здійснення комплексного підходу до вивчення особистості як працівника та громадянина.

Наприкінці 1930-х років у СРСР відбулися певні суттєві соціально-економічні, та політичні зміни, завершився так званий перехідний період, було ліквідовано безробіття, проголошена побудова основ соціалізму. Отже, були закриті біржі праці, плановими принципами була охоплена трудова сфера і це позначилося на профорієнтації. У процесі реформування освітньої системи, яке спиралося на низку необґрунтованих положень, скасовується трудове навчання у школах. Після ліквідації педологічних установ припинили роботу лабораторії, бюро і кабінети, які займалися професійною орієнтацією. Так було зруйновано систему керування профорієнтаційною діяльністю. Названа постанова і відміна трудового навчання в школах призвели до згорання профорієнтаційної роботи і в Україні. Нагромаджений протягом багатьох років досвід, що заслуговував на увагу, практично не використовувався.

Після виходу у світ відомої постанови ЦК ВКП(б) «Про педологічні перекирчування у системі нарком просви» (1936) профорієнтація в країні практично припиняє своє існування на довгий час [9]. Період її занепаду триває до середини 50-х років, хоча питання про підготовку школярів залишалося актуальним і періодично підіймалося у виступах партійних та державних чиновників, науковців, представників народної освіти. Взагалі, цей етап історії вітчизняної профорієнтації можна вважати періодом тимчасового занепаду та втрати цінного досвіду [10].

Наступний етап – відродження та подальший розвиток вітчизняної профорієнтації – починається **наприкінці 1950-х років**. Він почався з виправлення певних помилок, які було зроблено в сталінський період. В умовах відродження економічного потенціалу країни та з одночасним вибором курсу на прискорення процесів соціально-економічного розвитку знов підіймається питання про вдосконалення системи кадрової політики з урахуванням поточних та перспективних потреб суспільного виробництва. Профорієнтація, як один із засобів вирішення нагальних проблем, знов привертає до себе увагу. На рівні керівних органів держави приймається низка директивних документів, спрямованих на зміцнення зв'язків загальноосвітньої школи з виробництвом. В першу чергу це Закон «Про зміцнення зв'язків школи з життям та подальший розвиток системи народної освіти в СРСР» (1958 р.) та постанови державних, партійних, профспілкових органів, міністерств і відомств [11; 12]. Згідно з ними на загальноосвітню школу покладається наступне завдання: створити необхідні умови для покращення трудового навчання, виховання та професійної орієнтації молоді, яка навчається.

У 1961 р. XXII з'їзд КПРС проголосив амбітний та утопічний план побудови комунізму, і перед системою профорієнтації були поставлені нові завдання у зв'язку з розширенням потреб народного господарства у кваліфікованих кадрах. Одночасно з метою відновлення наукового супроводу та методичного забезпечення профорієнтаційної роботи в країні створюються наукові центри та осередки. З перших років відродження профорієнтації зусилля науковців та фахівців спрямовуються на вирішення організаційних питань та проблем методологічного характеру, видається багато наукових праць, присвячених обґрунтуванню теоретичних засад радянської системи профорієнтації та визначенню її організаційної

структури на загальнодержавному рівні. Значний внесок у розвиток радянської профорієнтації зробили вчені України. Так групою науковців Інституту психології під керівництвом Б.О. Федоришина були розроблені методичні посібники з профорієнтації, що набули широкої популярності й досі не втратили своєї цінності [8; 13].

В 1980-х роках для координації профорієнтаційної роботи при республіканських міністерствах освіти були створені міжвідомчі ради, у містах та районах – відповідно міські та районні ради, а в школах – комісії та комітети. Створення міжвідомчих рад сприяло встановленню тісних зв'язків між міністерствами, відомствами, підприємствами та навчальними закладами.

Значною подією того часу стало створення розгалуженої мережі територіальних центрів професійної орієнтації молоді (ЦПОМ); фінансування та матеріально-технічне забезпечення їх здійснювалось Державним комітетом праці СРСР. На території України були створені спочатку три таких центри – у Києві, Дніпропетровську та Львові (1987 р.), а згодом у Херсоні, Одесі (1988 р.) та в Миколаєві і Кривому Розі (1989 р.). Відповідно до типового положення про ЦПОМ вони мали здійснювати профорієнтаційну роботу серед молоді у тісній співпраці з МНВК, професійно-технічними закладами, школами та підприємствами шляхом надання інформації про сутність професійної діяльності за певними професіями, потреби народного господарства в кадрах та надання практичних рекомендацій щодо вибору майбутньої професії з урахуванням нахилів і здібностей молоді до конкретного виду професійної діяльності. На підставі узагальнення практичного досвіду роботи територіальних ЦПОМ Державний комітет праці СРСР було зобов'язано розробити та подати до Ради Міністрів пропозиції щодо подальшої розбудови державної системи професійної орієнтації молоді. Розпад Союзу унеможливив реалізацію цих задумів. Кожна з його республік, здобувши незалежність, почала вирішувати цю проблему власними силами й на власний розсуд. За часів УРСР було в загальних рисах сформовано інститут профорієнтації, в якому чинне місце посідала цілеспрямована діяльність з учнівською молоддю. Але, як і багато радянських інститутів, що трималися на правовій і політичній системах доби соціалізму, інститут профорієнтації зазнав певної руйнації, і новітній період України починається відліком нового періоду інституалізації профорієнтаційної діяльності [8].

Сучасний період. Формування соціального інституту профорієнтації, спрямованого на суто потреби України, починається з перших років проголошення незалежності країни, коли необхідність розбудови національної системи професійної орієнтації населення в Україні стає актуальною. До цього спонукали обставини, що склалися у сфері зайнятості на початку 1990-х років. Перехід до ринкових відносин, зміна галузевої структури господарського комплексу, ліквідація збиткових виробництв та підприємств призвели до появи надлишкової робочої сили та формування національного ринку праці. Враховуючи позитивний досвід країн світової спільноти щодо використання професійної орієнтації як ефективного засобу протистояння безробіттю та рекомендації Міжнародної організації праці, Міністерство праці України приймає рішення про створення державної системи професійної орієнтації як складової загального механізму впровадження активної політики зайнятості. Відповідно до цього визначаються основні завдання першого етапу побудови цієї системи: розробка Концепції державної системи професійної орієнтації населення (далі – Концепція) та нормативно-правової бази щодо її практичної реалізації; створення в Україні розгалуженої мережі центрів професійної орієнтації населення. Така Концепція була розроблена групою науковців та фахівців і після схвалення її Кабінетом Міністрів України набула чинності у 1994 р. [14].

Одним із напрямків формування певного соціального інституту є розробка та розширення його нормативно-правової бази. Так нормативно-правові документи, що регламентують профорієнтаційну роботу з різними категоріями населення та забезпечують практичну реалізацію Концепції, були розроблені, погоджені та затверджені у встановленому порядку відповідними міністерствами, відомствами та зацікавленими організаціями згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів у 1994 році. До таких документів, передусім, варто віднести положення: 1) про територіальний центр профорієнтації населення; 2) про

професійну орієнтацію молоді, яка навчається; 3) про міжгалузеву координаційну раду з питань профорієнтації та професійного навчання; 4) про методичну раду територіального центру професійної орієнтації населення [8].

Одночасно з розробкою нормативно-правової бази вітчизняний інститут профорієнтації «розгортається» у вигляді розгалуженої мережі профорієнтаційних осередків. У спадщину від минулого на території України залишилось сім центрів професійної орієнтації молоді. Вони увійшли до структур державної служби зайнятості з одночасним урахуванням напрямів їхньої діяльності із реальними обставинами та нагальними потребами сьогодення: у нових умовах їх діяльність спрямовувалась не тільки на надання послуг молоді, яка навчається, а й на обслуговування дорослого населення, і в першу чергу тих, хто потрапив до лав безробітних. На кінець 1993 р. на території країни функціонувало 29 центрів професійної орієнтації населення (далі – ЦПОН). Серед них один центр республіканського (АР Крим), 4 – міського (Київ, Кривий Ріг, Севастополь, Дніпродзержинськ) та 24 – обласного рівня.

Становлення інституту профорієнтації характеризується виникненням та закріпленням відповідних професійних ролей. Так, усі зазначені центри були забезпечені кваліфікованими спеціалістами, які мали не тільки відповідну освіту (деякі – навіть кандидатський ступінь), а й багаторічний досвід практичної роботи у сфері профорієнтації. Значна увага з боку керівництва державної служби зайнятості приділялася питанням підвищення кваліфікації фахівців, вдосконалення інструментарію та технічного оснащення профорієнтаційної роботи. Координацію та аналіз роботи з профорієнтації населення, визначення її соціальної та економічної ефективності здійснювали Міжгалузєва рада з профорієнтації та професійного навчання, що була створена Міністерством праці та Міністерством освіти, а на місцях – відповідні територіальні ради.

Вдосконаленню профорієнтаційної роботи певним чином сприяла співпраця Міністерства праці України з МОП. За участю фахівців цієї організації в Україні були реалізовані декілька важливих проектів, спрямованих, по-перше, на організацію профінформаційного обслуговування населення (створені спеціалізовані інформаційні підрозділи в центрах зайнятості міст Київ, Бровари, Черкаси, Запоріжжя); по-друге, організацію взаємодії суб'єктів профорієнтаційної роботи на рівні окремого міста (Славутич) та області (Одеса); по-третє, вдосконалення методичного забезпечення профорієнтаційної роботи в службі зайнятості.

Надання профорієнтаційних послуг сприяло інституціоналізації профорієнтаційної роботи. Найбільш широкий спектр профорієнтаційних послуг кожен бажаючий міг отримати в базових центрах зайнятості. У структурах окремих міністерств, відомств, навчальних закладів та кадрових агенцій починають створюватись підрозділи, що спеціалізуються на наданні профорієнтаційних послуг різним категоріям населення, але їхня діяльність найчастіше є спонтанною та безсистемною. У такій ситуації виникла потреба в об'єднанні зусиль та координації діяльності профорієнтаційних осередків, тобто знов постало питання про створення цілісної системи професійної орієнтації. У 2007 р., згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України, розробляється та затверджується «План заходів, спрямованих на розвиток системи професійної орієнтації населення на період до 2009 р». Відповідно до нього розробляється та затверджується нова редакція Концепції державної системи профорієнтації (2008 р.), створюється міжвідомча Рада з питань профорієнтації населення (2009 р.) та доручається відповідним міністерствам і установам, у межах їх компетенції, вжити необхідних заходів щодо практичної реалізації завдань, які на них покладаються. Це свідчить про появу нової можливості для вдосконалення профорієнтаційної роботи та формування її цілісної системи в Україні [8; 15, с.47-50].

Сьогодні профорієнтаційна робота з молоддю в Україні в найбільш повному обсязі здійснюється підрозділами державної служби зайнятості. Окремі її елементи застосовуються в дошкільних, загальноосвітніх, професійних та вищих навчальних закладах. У системі державної служби зайнятості створено мережу центрів професійної орієнтації населення та профконсультаційних пунктів (ПКП). Центри професійної орієнтації і ПКП мають у своєму розпорядженні певні інформаційно-методичні та

матеріально-технічні засоби, але їх кількість і діагностичні можливості недостатні і потребують методичної та процедурної уніфікації. Профорієнтаційні підрозділи не забезпечені необхідними виробничими приміщеннями, що ускладнює проведення профконсультування та профдіагностичних обстежень у повному обсязі. Усе це істотно звужує профорієнтаційну роботу з учнівською молоддю.

Таким чином, Україна стає на шлях формування соціального інституту профорієнтації, хоча цей процес не є завершеним, існує коло не вирішених питань, пов'язаних як з фінансовими, організаційними, так і суто методологічними та методичними аспектами.

Висновки. Отже, розглянувши процес формування та становлення профорієнтації в Україні, виділимо певні закономірності цього процесу:

- потреба в профорієнтаційній діяльності суттєво зростає в умовах модерну, індустріалізації і розгалуження поділу праці;
- в умовах модерну та постмодерну спостерігається перехід від хабітуалізованих практик профорієнтації в умовах невеликих професійних альтернатив до формалізованих, спеціально сконструйованих форм профорієнтації;
- історія свідчить, що особливості і темпи інституалізації профорієнтації залежать від ідеологічних, соціально-політичних, економічних реалій суспільства;
- в сучасних умовах спостерігається тенденція до посилення зв'язку профорієнтаційної діяльності з наукою – науковими школами соціально-психологічного та педагогічного спрямування;
- вітчизняний інститут профорієнтації формується за наступними напрямками: розширюється та вдосконалюється нормативно-правова база, виникають та закріплюються відповідні профорієнтаційні ролі, з'являються установи та організації, що спеціалізуються за цією діяльністю.

Література

1. Спенсер Г. Социология как предмет изучения / Г.Спенсер // Западно-европейская социология XIX века / Под ред. В.И. Добренкова. – М., 1996. – 289 с.
2. Американская социологическая мысль: Р. Мертон, Дж. Мид, Т. Парсонс, А.Шюц / [под редакцией В.И. Добренкова]. – М.: Изд-во МГУ, 1994. – 496 с.
3. Гідденс Е. Соціологія / Е. Гідденс; [пер. с англ., наук. ред. перекладу О. Іващенко]. – К.: Основи, 1999, – 726 с.
4. Смелзер Н. Социология / Н. Смелзер [пер. с англ.]. – М.: Феникс, 1994. – 688 с.
5. Фролов С.С. Социология. Учебник. Для высших учебных заведений / С.С. Фролов. – М.: Наука, 1994 – 256 с.
6. Добренков В.И. Социология: в 3т. / В.И. Добренков, А.И. Кравченко [Т.3: Социальные институты и процессы]. – М.: ИНФРА, 2000. – 520 с.
7. Щепанский Я. Элементарные понятия социологии / Я.Щепанский. – Новосибирск, 1967. – 197 с.
8. Авдеев Л.Г. Професійна орієнтація: народження, становлення, розвиток / Л.Г. Авдеев // Ринок праці та зайнятість населення. – 2010. – № 2. – С. 16-20.
9. О переключении педологии в системе Наркомпросом: Постановление ЦК ВКП (б) 4 Июль 1936 / Народное образование в СССР. Общеобразовательная школа. Сборник документов. 1917-1973 гг. – М., 1974. – С. 173-175.
10. Осовский Е.Г. Развитие теории профессионально-технического образования в СССР в 1917-1940 г. / Е.Г. Осовский. – М.: Высшая школа, 1980. – 287 с.
11. Закон об укреплении связи школы с жизнью и о дальнейшем развитии системы народного образования в СССР: Принят Верховным Советом СССР 24 декабря 1958 г. // Народное образование в СССР: Общеобразовательная школа: Сборник документов 1917-1973. – М.: Педагогика, 1974. – С. 53-61.
12. Закон про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР: Затверджений Верховною Радою УРСР 17 квітня 1959 року. – К.: Рад. шк. – 1959. – С. 3-19.
13. Федоришин Б.А. Система профинформационной работы со старшеклассниками / Б.А. Федоришин. – К., 1988. – 284 с.
14. Концепція державної системи професійної орієнтації населення: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січ. 1994 р. № 48 // Збірник нормативних та методичних матеріалів з питань професійної орієнтації незайнятого населення та інших категорій громадян. – К., 1997. – С. 22-29.
15. Збірник нормативних, інструктивних та методичних матеріалів з питань профорієнтації незайнятого населення. – К.: ППК ДСЗУ, 1997. – 36 с.

Ganna-Maria Sappa
Natalia Ljashenko

**Establishment of the institute of professional orientation in Ukraine:
work with school children**

The main stages and mechanisms of professional orientation of school children in Ukraine as part of the overall process of institutionalization of professional orientation activities were discussed in the article. It is proved that tempo and features of the institutionalization of professional orientation depend on the ideological, socio-political, economical realities of the society.

Keywords: professional orientation, institutionalization, social institution, society, social relations, social processes, social needs, social status, social roles.

Надійшла до редакції 4.03.2015 р.